

ՀԻՉՈՐՈՒԹՅՈՒՆ

Քաղաքային «Կոմսոլի» թերթի հավելված

1991 թ. հունիս, № 31: Գինը՝ 50 կոպ.

ԱՐՏԱԱՀՄԱՆԻ ՓՐԿԱՐԱՐՆԵՐԸ ԱՂԵՏՑԱԼ ԿՈՄՄՍՅՐՈՒՄ

Համախի լուսանկարները՝ ՀՄ. ԿԱՐԱՑԵՏԱՆԻ

ԱՄԵՐԻԿԱՑԻ ՃՅՈՒՐԵՐԸ ՀԱՅԱՍՏԱՆՈՒՄ

ԱՄՆ-ի սեմատում հանրային սակամ մեծածախանքային կիցի Ռոքերս Գոուլը իր տիկնոջ՝ ԱՄՆ-ի աշխատանքի միջոցառող Էլիզաբեթ Գոուլի հետ օդատուփ 23-ին այցելեց Միջմուտակարի գրասենյակ, որտեղ ծախիկներ դրեց 1915 թվականի կոլեկտի գոհերի հուշարձանին:

Նույն օրը Հայկական ԽՍՀ արտաքին գործերի միջադրությունում Ռոքերս Գոուլը ընդունեց ԱՄՆ-ի կազմակերպությունների ներկայացուցիչներին, որոնք Հայաստանում էին գումարում տարերային աղի տեղ տեսանքներին աջակցություն ցույց տալու ճամար:

Չրոյցի ընթացքում Ռոքերս Գոուլը նրանց շնորհակալություն ճարունք երկրաշարժի հետևանքների վերաբերյալ գործում ճաչ ժողովրդին ցույց տրել վող մարդասիրական օգնության ճամար:

Օրվա երկրորդ կեսին հյուրերն ուղևորվեցին Անիմալան, որտեղ ճանաչեցան երկրաշարժի հետևանքներին, այցելեցին հիվանդանոց:

Քաղաքատեսուչներ էին տալիս Հայկական ԽՍՀ Միջատրանքի խորհրդի նախագահի տեղակալ Հ. Ա. Հովհաննիսյանը և քաղաքի ղեկավարները:

Հայկական ԽՍՀ Միջատրանքի խորհրդի նախագահ Վ. Ս. Մարգարյանը ճաչերույթ տրվեց ի պատիվ ԱՄՆ-ի սեմատի հանրապետական ֆրակցիայի լիցիեր Ռոքերս Գոուլի ու նրա տիկնոջ:

Վ. Ս. Մարգարյանը և Ռ. Գոուլը ճաչեր պոխանակեցին:

Օգոստոսի 23-ին ԱՄՆ-ի աշխատանքի միջոցառող Էլիզաբեթ Գոուլը այցելեց Երևանի երրորդ մանկական հիվանդանոցը: Այստեղ նա հանդիպում ունեցավ երկրաշարժից տուժած երեխաների հետ, նվերներ բաժանեց նրանց:

Էլիզաբեթ Գոուլը կալվ ճաչ վերականգնողական կենտրոնում, որը ստեղծել են ամերիկայի մասնագետները հիվանդանոցի և օրրուղիի ինստիտուտի քաղաքի վրա:

(ԱՐՄԵՆԳՐԵՍ)

ԴԻՎԱՆՄԱՐԿԱՆ ՕՐԵՐԻ ԻՐԱՆԿԱ՝
ԳՐԱԾ ՊԱՏՄՈՒԹՅԱՆ ՉԱՄԱՐ

ԵՐԿՐԱՅԱՐԺ, ԲԱՐԵԿԱՍՈՒԹՅԱՆ ԿԱՍՈՒՐՋՆԵՐ, ՎԵՐԱԾԻՆՈՒՆԴ

(Սփորթ «Հիշողության» № 27-30-ում)

Դժվար է գտնել մի երկիր, որի ժողովուրդն արձագանքած չլի ինչի հարց վշտին: Մեկը դրամական հանգամանություն է կատարել, մյուսը հազուադեպ ու անընթաց է ուղարկել: Արդևնոման, օրինակ, ուղարկել է մահ պատժաճանք, կտրի փոշի, Աֆրամաստանը՝ քրոն գործվածքներ, ոչխարենու մուշուկներ, կիսավերարկուներ, ժիլետներ: Ըվեռիայի ժողովուրդի հանգամանակ միջոցները կազմեցին հինգ «Հեկտոլետա» ինքնաթիռ բևա: Արևելից անմիջապես հետո Իրաքի ինքնաթիռների համար բազմից հաղթող-Մրևան երթուղին, և Հայաստան հասցվեց 200 վրան, 2000 ծածկող, մամուկան, կանաչի և տղամարդու հագուստ:

Դժվար էր հայրենի տուն ու տեղը բողբոջել ու հետանալը: Իսկ հայը կ'ըր չի հետաքել: Այդ կ'ըր է եղել, որ մա բարեկամը քաղաքներ ու գյուղեր կատուցի ու ինքն էլ վաղելի: Մեկ բյուզանդացիներն ու պարսիկներն էին մրա շենչող կանթն ավերում, մոր ու մանկան ջշում օտար ափերը, միկ արարները, միկ... Հետո եկավ սառվել անաղիտը՝ մարդկանց գլխին կախվեց շաթարանը... Ինչ-մանա՛լ կիմեր: Կուտրան, գաղթ, հնգրոսմներ: Փրկվում էր միայն հայրենի տուն ու տեղը բողբոջող: Հազիվ էր վերացել օտարի ունը, քաղաքական հայը կատուցել էր և ուզում էր վաղելի, բայց այս անգամ էլ բնույթյունը շատ համարեց, վարկաններում կործանեց այն ամենը, ինչ տանամակների ընթացքում էր ստեղծվել: Հայը ստիպված էր հեռանալ, բայց այս անգամ ոչ թե շենչող, այլ ավերված տնկից: Հեռանում է, սակայն այնև պանդուխտ չէ: Իրան ընդունեցին հարազատները Երևանում, Էջմիածնում, Հոկոտները՝ Կամում, Արարատում, Հայաստան աշխարհի այն բոլոր քաղաքներում ու գյուղերում, որոնց կրկնաշարք չի կարողացել ավերու: Կույտերի վերածվել: Արևոյալների տրամադրվեցին Արզնու, Համբակում, Երազանդի, Սևանի, Կորի առողջարանները, միմյանրկ-մեծնարկությունների հանգրվանները: Ծավից ու վշտից կարկամած մարդիկ ոչ միայն աղետալներին էին փրկում, այլև անտուն մնացած հարյուրավոր ընտանիքներին էին փոխադրում իրենց օջախներ:

(Նարոնակություն՝ Գրգ Էջում)

ԵՐԿՈՒՆԸ՝ ՀՂԿՈՂ ԳՈՐԾԱՐԱՆԻՑ

ՀԱՍՈՑՆԵՐԻ

Ընտանիքի մայրը ԿԱՐԻՆԵ ԽԱՍՏՈՑԱՆՆԷՐԷՆ ԵՐԱ ԱՅԵՐԵՐ ԱՆՐ ԵՆ ԲԱՐՍԵՐՈՒՄ ԷՐՆ ԸՆՏԱՅՈՒՄ: Հավասարակշռված էր, ջրջապատում մեծ հաճախում ուներ: Աճ 9 դարձրեց, ուր ավորել ու ավարտել էր 1966-ին, մինչև հիմա սիրով են թշուժ մրան, ախտաճանձով պատճում հուշեր: 1971թ. ավարտեց պոլիտեխնիկական ինստիտուտի քաղաքային մասնագիտությունը: Երջամտության, ուսման և առաջադիմության տարիներ էին: Սովորում էր սիրով, նվիրումով: Խորին զավ ու անտեսանք են արում ընկերները ևս: Ինձի համար: Բեղմնավոր էր աշխատանքը ևս: Իրիտասի պտտարարական միավորումում: Աշխատանքի և աշխատավարձի բաժնում էր: Նվազի ինձներ էր, սիրում էր իր աշխատանքը, հարգում էր գործընկերներին և գոհ էին նրանից անձերը:

Մեկ և ընտանիք կազմելու ժամանակը: Ամուսնացավ Հենրիկ Վարդանյանի հետ, հարսնացավ և երեք աղջիկների մայր դարձավ: Երեխաները սովորում էին Աճ 23 դպրոցում: Ուսման առաջավոր էին: Համալսել էր Կարիմն աղջկան պարզ, համոզվում ուսուցիչներին: 5-րդ դասարանից ԿԱՐՄԻԿԸ կազմակերպված

աշակերտուհի էր: Օգնում էր մորը անպիսի գործերում, հետևում էր ԱՐՈՒՆԻՍՏԱՆԻՆԷՐԷՆ, ընդօրինակում մեծի՛ց՝ Մարիամին: Փոքրիկ Արտակնը (սովորում էր 3-րդ դասարանում) աչքի էր ընկնում բացառիկ գեղեցկությամբ, արագաշարժությամբ, տնային գործերում՝ մեծ սիրով: Սիրում էին նվազի, պարել, արտասանել, պատասխանել սրամտ Կարսիկի բոլոր հարցերին ու կատակներին: Կյանքն ընթանում էր իր հունով, երբ տեղի ունեցավ սարսափելին: Երկրաշարժը ցնցեց նաև Օրիակնը: Աճ 14 շենքը, ուր կրկնորդ հարկում ապրում էին նրանք: 9 հարկամյա շենքը շրջապատված անիլ տարերքին: Ծառ ծաղիկներ ընկան կյանքի կես ճանապարհին: Զոհվեց Կարիմն իր դուստրի՛ր՝ ԿԱՐՄԻԿԷ և ԱՐՈՒՆԻՍՏԱՆԷՐԷՆ ԿԱՐԻՆԱՆԻՆԷՐԷՆ: Մոր ու քրոջ մահը տեսավ ԱՐՈՒՆԻՍՏԱՆԷՐԷՆ ինչպես ինքն էր: Մահվան վրանգն արհամարհելով հայրը, պատկեր և քերթներ նրան մի կերպ հանձնեց փախակից: Բայց Արտակնից վիճակված չէր սպելու այս արևի տակ, մահացավ հոր գրկում:

Ա. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

ՍՆԻՐ ԳԻՐԿՈՐՅԱՆ

ՈՎ ԲՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԻ ԱՎԵՐԻՐ, ԴԱՐՁԻ ԵՎ

(Սկիզբը՝ «Հեղուկության» № 30-ում)

Տեսնում եմ արշավ՝ ետքում եմ ինձ կզով կհարցավո՞ւմ ասես ճանդողին Տանի՛կ եմ կապում խարխուլ տեակիս Շանթախան Շայում վաղի աշխերին: Կարող է՛ ձայն հնչել բարձրագույ, Ասե՛, զոգվե՛ղի՛ աշխեր վառելի, Ո՛ր է՛ մայրերի՛ աշխեր ցամախ լինե՛ր շրտանե՛ր արտասու՛կներին: Կամ է՛ մանկիկը շինա անմայր, Զմեա անտուն, մա՛ր կարի ծառավ Այս, ողբերգություն դու կույրա՛յ՛ ախո Ո՛ր աստանայի անարեր ծիծաղ: Եպտում եմ հանախ ինձ իմ դատին Ո՛ր կարողում վճիռն ինձ մեղադրող, Մեկ բանն եմ նետում մարմինս անու՛մ Մեկ է՛ ազատում օրենքով ճեղղ: Բայց դու՛ր մեղագործ անարգար ձեռնի՛ր Ո՛րչու կարի անց թույն չե՛մ մատուցում Ձեր կույր մարմինը սեղո չարերին: Ո՛ր չե՛մ աղերսում պատիժ ու նեղում: Ո՛րչախ հանգզե՛մ մեղա գարդաբել, Հանգզած հանգանքի՛ անքեղ կրակով, Տխրության ամբար բարդե՛մ հակառակ, Ետրքես ներե՛նե՛մ արցունքիս ցողով: Ո՛ր օտանվիժե՛մ ես իմ բարձունքից, Հասնե՛մ ձորերի՛ հատակը բռտար, Խոհրամ կանչե՛մ զին ու առապի Ու՛նե՛մ ծվանե՛մ մարմնես տես: Գեղախո զոհեր են քաղվել իմ առաջ Տանա մոտ անքեի ծառեր են ծաղկել, Խառն եմ ասես. բայց ասե՛մ է՛ չկա Ո՛ր իմ ասես նրա կարտան է՛ պանկի: Ե՛վ այդ կարտան հե՛նակի ճե՛նե՛մ Կե՛տում եմ առե՛ն հե՛ն ու սամբես, Գե՛ն կարտան կտասե՛մ մեղաբե՛ր: Ո՛ր կայի ճե՛նե՛մ քանե՛ հակառակ: Ո՛րտու՛ եմ նաում չե՛նում ու խարդախ թե՛նե՛մ արտով ներե՛մ ղե՛մբերին, Ո՛ր-ե՛մ չե՛ն ուսում ներում հայգի, Դե՛նում եմ կարտան: դա՛ների ծառի՛ն: Ես չե՛մ խաղաղվում խոզի՛ն իմ հագու:

(Շարժականությունը՝ 4-րդ կշում)

ՄԵՆ ՀՈԳՈՒ ՏԵՐ ՄԱՐԿԸ

ԳԵՎՈՐԳ ԳԱՐՆԻԿԻ ՏՈՒՆՅԱՆԸ ծնվել է 1951 թվականի ապրիլի 8-ին: Աշխատում էր կարի № 2 արտադրական միավորումում: Փոխտնօրեն էր: Ե՛մ սրտի շարժ Աստված ինձ կտա և մինչև 40 տարեկան հասակ կտեղծե՛մ այ՛ն, ինձ նպատակ եմ դրել, ասում էր Գ. Տոնյանը՝ մտերիների հետ գրուցելիս: Բայց չհասավ այդ տարիքին: Անավոր այդ օրը զոգվեց նաև Գեվորգը: Նրա կատուցած հարթակի վրա հավաքվելով, փրկվեցին գրասենյակի աշխատողները, ինքը գոհվեց, որը թողնելով իր հոգու լույսի պես մաքուր ու քաղի կրկն երեխաներին: Գևորգը աշխատանք, գործին նվիրված, բանիմաց, ձեռներեց ու բարձր գաղափարների տեր անձնավորություն էր:

ԱՆՐ, ԼՈՒՍԻՆԵ, ԼՈՒՍԻՆԵ...

ԼՈՒՍԻՆԵՆ, ծնվել էր 1977 թվականին: Խնամում աչքերով այս աղքատակ սովորում էր 10-րդ դպրոցի 5-րդ դասարանում, իր տարիքին բնորոշ իղներ, կրթագրերը մնացին անկատար... Լույս ու Արև միանգամից խավարեց Ո՛ր երկինք իր դոխապան օրորոցն օրորեց, Մակայն Աստված, ի՛նչ մեղք էինք մենք գործել... Լույս ասավոյան, երբ դու արքանացար Որչախ ժպիտով դարձրեց գնացիր, Մրտում ոչ մի կանկամանք չկար, Ինչպե՛ս կարող էր վերջին գահն լինելը Կորստորոշը քո կանցըր կարվեր Երկրագունդն իր ընդերքը շարժեր...

ՄԱՐԻԱՄ ԳԵՎՈՐԳԻ ԵՎԱՆՅԱՆ

Ծնվել էր 1978 թվականին: Սովորում էր Ա. Գևորգյանի անվան միջնակարգ դպրոցի 4-րդ և 5-րդ դասարանում: Մարիամն ուներ խոնում ու խելացի աչքեր: Նա լուր էր ու պատրաստակա: Աշխատասիրությունն ու համեստությունը նրա հիմնական հատկանիշներն էին: Հիշում եմ, դեռ ուսումնական տարվա երրորդ ամիսը մոր էինք թևակոխել, երբ նա անձայն քայլերով, անթիթան մտադրով ինձ ու ասաց, բ՛նիկեր Մարիամյան, ես օղծվար խնդիրները քամից կեսը ստուգեմք: Նրա անձնաշատ ա՛յն էր շատ ի գնամատում ձգտումը: Նա կարող էր թե՛ հայտնի օրը դպրոց 10-րդ:

10-րդ:

ՈՎ ԲՆՈՒԹՅՈՒՆ, ՄԻ ԱՎԵՆԻՐ, ԴԱՐՉԻ ԵՎ

(Սկզբը՝ 3-րդ էջում)

Ենչում է ինձ հետ երակիս եման
Դաման ապամեր անտան օրերիս
Ինձ դուրս է բողի բազմաթիվ անգամ:
Առյուծ է մանկ ախա պղտորված,
Եր կզույլվի, սակ չեմ կարոք,
Տվի մի պտուղնք քննադիչ է կամ
Դեհամոր հեռվ ինձ գաղաբող:
Խաբվում եմ արդյոք, թե իրավ է սա,
Որ ծովը պիտի շտապե նորից,
Որ պիտի երկին աերն ծագե
Որ փառք կախվի, ինձերի գլխից:
Ես պետք է ելնեմ իմ նախանոր պես
Ջեռես լվանամ Ասանի ջրով
Արագած սարից հիմնախար բերեմ
Ու մի լեռնաշափ արեի կորով:
Եվ Գլուսի շառ սամ քա մաերի տակ
Քա արանովի գոներ բանամ,
Քեզ նորոգելով ես էլ նորոգվեմ
Որ բարեհաջակ քա ծառան զառնեմ:
Իսպառ արագած փաերն եմ որ ինձ
Գեա չեմ կհատում՝ նորից բարեհա,
Չեմ անտեում նորից մարդկերգ մտած
Չեմուում եմ հողից Ասանուրի պես:
Եվ կեիքի ֆաեր դեում կեիքից
Կռում եմ կաերի, կացուրյուն ու բարի,
Հաղորդ եմ զառնում զոհար մաերից
Կարգազված արպես խառնող ձեռնարի:
Այս ով վեարեց փրկագիր իմ
Պատճառ տուգանքի ով սովից պիտի,
Ով աղառա ծորմա ենտեց աղբանց
Որ ինձ զարգարեց այս նոր հազուստով:
Կանգնել եմ անա մոլեղնած մտի
Առատագի տակ Գեարոսի եման
Որ չար մաերիս պատի եմ մառնում
Երեի տեղակ, տաներեմ անգամ
Օ, երիկ Ասոված, երիկ ինձ աշխարհ,
Որ պիտի սրբեմ արցունքն աշխարհ,
Մաճույր ցանկայի ծածկի ամեն բան
Փոխա է խառում պառնի շարքերիս
Հաշտվել եմ արեի խաղալ մաեր հետ
Որ ինձ ես պահել չար կոմանուսից,
Էլ չեմ զապկուր դասի բայիցի
Դեռ եմ կախել ինձերի կայմից:
Անա տանք իմ, հիմնախար նոր,
Թե՛ծած արեի օրհնյալ շողերով
Վարպեմ-արմաերի բազուկը զարե
Հյուսիք վարդաշող Կաերի հերթով:
Բուժիք վերեւս հուսանաուրյան,
Տար քա վարձի հետ օրհնակա արգար,
Երկին ծածկի տակ արաեր նոր ծածկ
Որ կաակի ինձ արպես ապաստան:
Տես յույր արեի օրհնյալ ծոցի մեջ
Վարպուրապում շողերն է փակի,
Բացվել է ախա հացող ցավից
Մազումով հայտնի դիտող եմ զանի:
Տեսում եմ անա կայրեմ աշխարհի,
Կցորդ եմ զառնում երա ընթացիկե,
Ես տուն եմ իրում Մաբան հայաբազ
Պատում ինձ պատճառ զաման ցավերին:
Այս մեծ հեղեղի երեսն եմ արդյոք,
Թե քաջակա եմ, կամ էլ պիտուրված,
Որ եմ արեի տանք զարգարում
Ձեր հարական սարք օրաբք բողած:
Ջայնա հեղում է, սակայն չզիտեմ
Ով էլ յում ինձ, ով էլ մեում խոյ
Տեր, չեռն արա է ուր միլիոնի
Տունե հարառ պանի ամեիք ամաեր:
Աշխարհը ունի անտակ վաերով
Հաստաոված օրեմ գաճոքի ու երման,
Ինձ ո՛ր կապեցիք այդ չար աշխարհին
Եվ ո՛ր կարճեր հեա հեց ծառան:
Մաճաղ արգար խոսեմ է այս հողում
Եվ զա էլ պատշաճ եր պատման ունի,
Որում եմ գաղտնիքն անում, բայց ինչու
Դո՛ւք անուն ունեմ մաեր իմաստունի:
Ջայնա սա Ասանուր զարգիր
Որ կեցիքս բողած լվանում:
Մի քանի օր անցում է ինձ
Սուրբ օրը յույր օրը:
Մայրսով:

Աղաակի հայրը շտապեց 8-րդ դպրոց, և նոր մասնաշենքերը գտավ փաստակների կողտի վերածված: Դժվար էր պատկերացնել, որ փաստակների տակ մնացել էր որդին,

7-ամյա Աղաակին: Ինչպես չապ թեց սիրոց, ինչպես նա մեկ բուսկում համակերպվեց, ինչպես ձեռքերը բարձրացան, որ փորձերը հողը՝ այնտեղից հա մեկ ողջ-ողջ բաղված տղա լին:

...Աշխույժ ու ընդունակ երի իս էր, սովորում էր օերա-զանց գնամատակամերով, սիրում էր պարապել, կարող իմանալ: Սակայն գորմամալի էր, որ դեկտեմբերի 8-ին, դա սերը սովորելու ժամանակ, հան կարծի դասադրերն ու տուր-րերը մի կողմ դրեց, բարձրա-ձայն ու կարով սասաց.

— Չեմ սովորի, դասերն ինձ

պետք չեն:

Այս դասավորեց գրքերն ու տեսերեք պարտապի մեջ և դրեց մի կողմ: Հետո իր նը կարճերը սարտի միջից ա-ռանձնացրեց ու շարտեց գեա-մին:

Ջարմա՛նք, զարմա՛նք: Կու անտարր բաներ արեց մա-վան նախորին: Հինա, երբ ընդմիջա փակված են գեղեցիկ աշերեր, երբ երրորդ տարին է նա չկա, մտածում ես մարդ կային բնագորի հզոր կանխա-զայանում մաերի, որով հաա-կապես օտուոված էին մառնամ մտիկությունը սարող երեխա մերը: Լ. ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ

ԱՂԱՍԻ ԱՎԵՏԻՐԻ ԳՐՈՒՄԱՅԱՆ

ՄԱՆՐ ԻՄ ԱՆՈՒՑ ՈՒ ԱՎԳԻՆ

ՌՈՋԱ ՎԱՍՅԱՆ ՍՈՒՐԵՆԻ ՀԵՔՄՈՅՅԱՆԸ ճնգել է 1945 թվականի հունվարի 20-ին Գլխորդարմայ թաղաքում: 1947-ին ընտանիքով տեղա-

փոխվել են Երևան: 1952 թվա-կանին ընդունվել է մաթեմա-դարի Աղաակի անվան միջ-նակարգ դպրոցը: Ուսումը շար-ունակել է ֆինանսական տեխնիկումի հեռուսա բաժնում և փրամաճական աշխատել Ե-րևանի կենտրոնական ինժե-րադարձրում որպես գանձա-պահ:

1968 թվականին անտանա-ցավ և տեղափոխվեց Ամերի-կան: Ունեցավ երեք երեխա: Մայրս բարի, համեստ ու խո-հուն կին էր, սիրված հորս և մեր կողմից: Հակն-զանձա-պահ էր աշխատում թաղաքի

խնայարամարկում: Անգոր երկուսուսորդ աշխատանքի ժամին ինչեց մեր սիրտուն մորը, ինձ, Գրիգորի և Սամ-վելից թողնելով բարի հորս ինձանին:

Շատ էր մտածում Գրիգորի ժամին, որը բանավոր էր ծա-ռայում: Անհին մարտիկ սիր-յալ վիպար էր, որ չի տանձու-րս որդուն: Երրորդ օրը կեղծ երթալս, իսկ մարտիկի միացն տանձերող օրը համեցեցեց փաստակների տակից: Երեք երեխաներս մնացիքը հավերժ մայրական կարոտի:

ԿԱՐԵՆ ՀԵՔՄՈՅՅԱՆ

ՎԱՅ ՄԻ ԱՄԻ, ՄԱՅՐԻՆ

Մեկ անգամ նրան տեսնողը չէր մտաճա: Ջեյն ու մնա-լիք ժախող փոխանցվում էր, սպանա սեր ու հիացմունք

մեքընում: Գեղեցիկ էր նաև հոգով, Լույսաս, բարի էր ու մայրամուտ:

ՄԱՐԻՆԵ ՎԱՐԻՐԻ ԳՏՏՌՈՑՏԱՆԸ ճնգել է 1969 թվա-կանի հունիսի 15-ին: Սովորել է Գեարոս Խոյաանի անվան դպրոցում, գերազանց գնամա-տակամերով: Կուց տարում ընդունվեց պոլիտեխնիկական ինստիտուտի մեխանիկական ֆակուլտետը:

Երրորդ կուրս էր փոխադրվել, մտել ուսանողական կուսե, եր-ջանիկ էր, գտել էր իր տեղը

կուսեում: Վերջերս մի տես-ակ բախմուտ էր դարձել:

Որ հինա Մաբինն ուղում է գրուցի բոնվել մեր հուս: Վեհա թե ինչ կասեմ քեզ, մայրիկ: Միշտ հիշի 1988 թր-վականի սեպտեմբերի 1-ը, երբ քո դուստրը զնայ ինստի-տուտ որպես ուսանողուրի և ընդմիջա մուտքի 1988 թվա-կանի ու քեզ քոթ քեա, որ ես միշտ կամ, ողջ եմ, քեզ հետ, քո մտքում, քո Լուրսան մեջ: Կայ մի լինի, մարիկ, ես սի-րում եմ ժիտուղ ու երջանու-րյուն:

ԱՂԱՅԱ ԱՂԱՄԻ ՄԵՐԱՆՅԱՆ

ԵՐՈՎԷՆ էր 1965 թ. Ա-մերիկանում: Ավարտել էր № 80 դպրոցը, աշխատել էր գույպա - նապեղենի ա/մ-ում որպես հաշվառար: Մեծ հոգու տեր էր, հումորով, գեղեցիկ խոսք ու բառով լեցուն: Սիր-ված էր բոլորի կողմից: Հոգա-տանք մաթ էր, լավ կին ու հմարդազ հարս: Ուր ծամ էր

անցել անախոր ընդմիջ, երբ ֆաբրիկայի փաստակների տա-կից հանձնեց Ամալարին: Ով երջանուրյուն, վեհաված էր միայն ուսուց: Թվաց, թե սասա-լանց խնայել է նրա երրուս-լարությունը, նրա անչարի բա-րի ու մեծ սրտի համար չի որ-բացրել անչափամասերին: Ա-վար, Երևանի հիվանդանոցում ընդմիջա փակվեցին Ամալա-րի գեղեցիկ, կանքով լեցուն աչքերը:

ՏԻԳՐԱՆԻԿԱ, ՈՐԴԻՍ

Ինչքան կարճ տեղեց քո կյանքը, իմ անող բազկի, իմ ՏԻԳՐԱՆԻԿԱ ՀՈՒՄԻՐ ԱՐ-

ՐԱՀԱՄՅԱՆ: Մնացել էր ըն դամեմք մեկ ամիս, որ յու-ճար քո 4 տարին: Այդ չար գեղեթը դու շատ անհանգիստ էիր, անընդհատ վեր էիր թըր չում ու յուպկոնե: Առաջու-յան հայրը ողում էր քեզ աղբյուրանցի, չտուցեի, աա-ցի՝ թող քեի, մեղք է, դեռ չուտ է Ու այդպես էլ սասուց քեզ հետ խոսելու գնաց, չի-մաղաղ: Քի անհանգստությամբ կատարեց: Երբ տեղի ունե-ցավ այդ անախոր երկուսար ժի և նա իրեն կորցրաց վա-զեց տուն, տեսավ շեքի փը

բառակերպ միայն, որտեղից մի կերպ փրկեց ինձ ու փո-քոք եղբորը՝ Օսովիկին, իսկ դու չկայիր, իմ քաղցրի բա-լիկ:

Անցել է 2 տարի, բայց կար ծես երկի էր այդ ամեհ: Ա-սում եմ, տարիների հետ վիշ տղ հնամում է, բայց ոչ, մի-պսն ժամանակն է անգուր դառնում, վիշտը՝ երեք: Եվ հինա, երբ հայրս եմ հորս աչքերին, միայնարան եմ կարդում. «Ենչու՛ չտուցեիք վերջին անգամ իտանի Տիգ-րանիկա հետ»:

ՍԱԻԻ ԶԱՓ ՎՈՏ

Սաշան և Լայան ավարտեցին մանկավարժական ինստիտուտը և ամուսնացան: Սաշան գազի վարչությունում աշխատեց, Լայան Մաշտոցի անվան դպրոցում: Սիրո հիմքով քստեղծված ընտանիքում շուտով երեքսուրբույունը թեանկեց: 1977-ին ծնվեց Ռոբերտիկը, իսկ 1978-ին՝ Արթուրիկը:

Համարաշխ օջախում գազակներին դաստիարակելու, ազգին պիտանքի դարձնելու նպատակով էր թափափորում: Իրենք ընկալաբանը չունենի և երազում էին այն օրը, երբ կունենան: Ռոբերտիկն ու Արթուրը դպրոցական դարձան: Հոգատար ԱԱԱՆ քրանց կերթեց Ռազեցի ու քրանց հոգով գարապեղեց արվեստը: ՌՈՒՐՆԵՆԻԿԸ անդրոհեց նվագել սովորեց և դպրոցականների սան պարախոտը ընդգրկվեց, իսկ ԱՐԹՈՒՐԸ երաժշտական

դպրոցի դաշնամուրի բաժնում սովորեց: 1987 թվականի դեկտեմբերի 7-ին կրկին հրվածք արեց ընտանիքը՝ ծնվեց 3-րդ զավակը՝ Մուրադը: 1988-ին նոր քրեականում սուսցան ՎՊԱՆԿՆՈՒՄ ԵՄ՝ թաղանաթում: Ուղեցին նշել Մուրադի տարեկարծը: Այդ առթիվ Ռոբերտիկն ու Արթուրը յուրառանակ անակցեցին էին պատրաստել, պատրաստել ձայնագրություն տարեկարծի առթիվ:

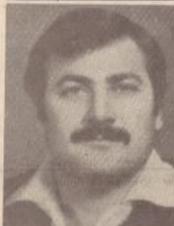
Գայրոց գնալուց առաջ երկիրն ակնկոծվեց, շնորք փող եկավ, սակայն արեց ԱԱԱՆՏԻՆ և մյուսներին: Սաշիկը որդու տարեկարծի առթիվ նվերով ստաց էր վերադառնում: Սկզբից ընտանիքը: Կա կանչում: Կա ինքնամուսաց վազեց ու ծնվեց փված շինությունը առջև... Ռոբերտիկն ու Արթուրը դպրոցում էին: Գայրոցը չէր

փվել, բայց երեխաները չկային: Գեկտեմբերի 19-ին հասնեցին քրանց բոլորին: Աստված փշտեց ու ցավեց սովել է սարերին ու սարը չի

Իմ կատուսած սիրտ տանը, Կենաց երեք արև իջան, Բուրբոց հորից մեր ուստանը, Ոնց զիճով իր ոսկի ֆիճջան: Ռոբերտիկս կրանքիս կրանք էր, Երազեալուսուց, Բազարալարաց, Երջանկուրթունս տիկերքը էր, Կրանով էի ընծում զվարթ: Այն, Արթուրս յուսագրամ, Հոգուս շարին էր ճնշալում, Երազում էի սանի հուսակ, Երջանկուրթունս ընդիկ կանչում: Իսկ Մուրադս, հրճվանքը իմ, ԵՄճվեց, սիրեց իմին լոթս բոլոր, Գեկտեմբերի յոթն իր

կարողացել տանել: Սաշիկ Մուրազյանը սարի չափ փշտ է տանում:

տարին Դիտի տունից... դարձանք մոլոր: Գրկան շողուն արևներին, Երազներին, այն, անկատար, Վրշտ ու մորեք թողած սերիս, Մերք գիրվեցինք մանից վատրար: Հոգվից պոկված մաղկունք դարձանք, Ու հնուցանք կրանքից ինչո՞ւմ, Հիճա ունենք լոկ մի թաղասիր, ԵՄայ հավերժ ճիշդություն: ՀՐԱՆՏ ՍԱՐԳՍՅԱՆ

ՄԻ ԱՄԲՈՂ

Այս գերտասամբ էլ ծնողներն ու երկու երեխաները զոն գնացին ամառը արձակուրդի: Բազում երազներ ու իրենք թողնելով անկատար: ՌՈՒՐՆԻՍ ԽԱՀՆՎԻԻ ՆԵՐՍԻՍԱՆԸ ծնվել է 1962 թվա-

ԳԵՐԿԱՍՅԱՆ

կամին, սովորել Աղազանի անվան միջնակարգ դպրոցում, ծառայել բանակում, ապա աշխատանքի անցել թաշլիմում: Կինը՝ ՀԱՄԱՎՅՈՒՐ ԳԻՐԿԱՐԻՆ ՆԵՐՍԻՍԱՆԸ ծնվել է 1959 թվականին: Տնային անտանուրի էր: Դուստրը՝ ԳԱՅԱՆԵ ՌՈՒՐՆԻՍ ՆԵՐՍԻՍԱՆԸ ծնվել է 1979 թվականին: Սովորում էր Աղազանի անվան դպրոցի 4-րդ դասարանում: Որդի՝ ԽԱՀՆՎԻ ՌՈՒՐՆԻՍԻ

է 1959 թվականին: Տնային անտանուրի էր: Դուստրը՝ ԳԱՅԱՆԵ ՌՈՒՐՆԻՍ ՆԵՐՍԻՍԱՆԸ ծնվել է 1979 թվականին: Սովորում էր Աղազանի անվան դպրոցի 4-րդ դասարանում: Որդի՝ ԽԱՀՆՎԻ ՌՈՒՐՆԻՍԻ

ՆԵՐՍԻՍԱՆԸ ծնվել է 1982 թվականին: Երկրաբարժի օրը նրանք բոլորն էլ իրենք ընկալաբանում էին, Վարդաշի ձե 1 միկրոջրանի 4-րդ թաղամասի 5-րդ շենքում, ուր և կենցիկն իրենք մանկանացուն:

ՍԱՄՋԵԼ ԶԱՎՆԻԻ ԳԱՍՏՅԱՆ Մեկել էր 1957 թ., բանկոթի ընտանիքում: Աշխատում էր «Լենին» տրեստում: Սամվելը ու միայն բարեխիղճ աշխատող էր, այն եզրված Տայր ընտանիքի համար, Ունեք 3 երեխա: Իր փոքր որդու՝ 2 տարեկան ԱՐԿԱՆԻՎԻ Հեա զնկանքի 7-ի այն յարազույժ առաջադրան զո՞վից՝ մեալով հարազատ տան փվածքների սակ:

ՎԵՐՋՆԻ ԳԱՍԸ ԻճԱ հետ շատ էր կապված իմ սիրտում դատրիկը: որ առաջնակն էր՝ թաղոք ու ստիճք նող, ստաշին պտուղը, ստաշին երազանքներից նրազալովը, վերջ-իրս սպեղանին, ամեն հարկում իճ կարեկոտ ու սշակիկը, իմ օգնական

ու խորհրդատուն: Հիճա նա չկա և մնացել է մի մեծ, անա մոր վերք, բայցվ մի խոր անդունդ... Սովորում էր ձե 2 դպրոցի 8-րդ դասարանում իմ ԼԵՒԻՆԱ: Լավ էր սովորում և բազում իղձեր ու երազներ ուներ: Երաժշտության սիրամար էր կիկան: Ժամեքով կարող էր ունկնդրել սիրած երգն ու մեղեդին, սիրված երգիչներին: Սիրում էր իմանքով հազմվել, սանկագործում էր օձիքները, շրջագեատները: ԵՄճվել էր 1974 թվականի հունվարի 6-ին: Մի ամիս հետո լրանալու էր 15 տարին: Անգլիերենի դաս էր այդ օրը: Վերջին դասը, որի գանձը չհնչեց: Գայրոցի նոր մասնաշենքը անկողինը ընկեց ու ծռուկեց: Կիկան 3-րդ հարկից փորձեց դուրս փախել: Հիսսպրեց...

Տաղաշենքերի գերեզմանների գանձերի հուշարձանը: Լուսանկարը՝ Հ. ՆԵՐՍԻՍԱՆԻ

ՆԵՐՋՈՒԱ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ

ԼԻԱՆԱՆ ԻՐՈՔ ՈՂՋ ԷՐ Մ Ն Ա Ց Ե Լ

Նորից եղանակի փոփոխություն, այս անգամ ես նշում եմ թո՛ւ ծննդյան 16-ամյակը: Ասկայն ստանց թե՛ս: Դու մնացիր հավերժ 13 տարեկան:

Ար, իմ անգին թո՛ւմիկ, դու ողջ կի՛ններ, երե՛ չի՛ննիս այդ չարատեսիկ պատրանքները: Ան, մենք ի՛նչքան որսառանգք, երբ երկրաշարժի հաջորդ օրը մեզ հասնեցինք, որ թե՛ անկն է՛ն տամբի դուրս գալիս համի որ դու պետք է մահի 12.00-ին լինեիր դպրոցում, այդ սուղը համբնակալ իրականությանը և մենք որսառանգությունից գոլի՛ններս կորցրած սկսեցինք որոնել անմուր... Ասկայն 7-րդ օրը, երբ հուսամասուած փորում էինք փկասուկի այ՛ն հողատուրքը, որը մոր էր ազատել հսկա սակից, համկարծ ես նկատեցի թո՛ւ դպրոցական գեղեսի մի մասը, որը արագ-արագ վեր ու վար էր լինում (շնաուտությունից) և բացակայեցիր. «Կա՛ն, կարող է դա աղջիկ է, իմ թո՛ւմիկը»: Ո՛վ գարսամք, դու, որ ամբողջ մարմնով թաղված էիր հողաքարի տակ, անամք ի՛նձ տեսնելու, ոգևորված ի՛մ ձայնից, ու՛ մտայր և համզուստ պատասխանեցիր. «Այո, տատիկ, ես ե՛մ, Լիանան, խնդրում եմ ի՛նձ օգնե՛ք: Ես, որ հրաշքի չէի հավատում, ի՛նձ համար կատարվեց հրաշք: 7 օր ու գիշեր, հնարավոր էր արդո՛ւք՝ արդպես անշարժ ու գանձված մնալ հողի տակ: Ապրիլու ցամաքայինը չէ՛ր, որ թե՛ ստիպել էր այդքան երկար ժամանակ համառ կերպով պայքարել մահվան դեմ: Այն իմ սիրելիս, թե՛ թղվաց, որ թե՛ կիրկիլ թո՛ւ ասանակալորդ՝ տատիկը, ամկայն այդ հրաշքը շնատարվեց, այս անգամ թո՛ւ հույսերը չարդարացան: Ախա դա է, որ գիշեր-ցերեկ տանկում է ի՛նձ և կրծում հոգիս:

Թանկագինս, դու ընդո մեր հարցերին պատասխանում էիր համբզուստ ու համբիխուստ: Հո իտպերից պարզվեց, որ ձեռնորդ ու ուրբեր չե՛մ շարժվում. գոլեռ և սիրտը թաղում է. և որ ամենակարևորն է, թե՛ հետ էր մալ թո՛ւ սիրելի հայրը, ԹՐԿՄԱՋՅԱՆ ԱՐՏԱԿԱՋԴԸ, որը աշխատում էր «ԼՊԱՋՈՒՆ» գիտահետազոտական ինստիտուտում որպես գիտական ակտորի վարիչ՝ Էլիկորիմիկայի գծով և հնուստ մասնագետ . ինձե՛նք: Հաջողվել էր թե՛ փրկել իր կյանքի գնով, իսկ մենք չկարողացանք պահպանել: Երբ հողից դուրս համեցինք, դու դադարեցիր խոսելուց, իսկ հիվանդանոցում 8 ժամ հետո հավերժ փակեցիր աչքերը, անցեցելի, դյուղ կրկին պարտադիր հարսզատանից և որդեկորույց մորը հավիտ թողնելով արցունքի մեջ:

Մի՛րե՛ն ճակատագիրը այս...

թան դաժան ու անողորմ կարող է լինել:

Ի՞նչ ինանցի, որ թո՛ւ կյանքի գարունը տերևաքարով թուլակցեց:

Չկա այլևս իմ սիրելի Լիանան, չկա նրա գրավիչ ու անմեղ ժայռը: Անկատար մնացին իղձիկն ու երգանքները: 2Է՛ որ որոշել էիր ստորիկ Անհնգրադի գեղարվեստա - թատերական ինստիտուտում, որի համար թե՛ չէիր ինձալում, ուսման առաջավոր էիր ինչպես միջնակարգ, այնպես էլ երաժշտական դպրոցում:

Իմ կտրի միշտուրույունից երթե՛ չի ջեջվի պատկերը, իսկ ակամե՛նրուսն հնչում են թո՛ւ մտղայիկ խոսքերը, որոնք արտաբերվեցին հողաքարի տակից:

Սիրելիս, երե՛ զգայիր, թե՛ հիվանդանոցում ո՛նք էր պոլում Անհնգրադի թժխական ակադեմիայի օգնության եկած բուժանձնակազմը, որը ոչ մի շանք չիմակցեց թե՛ մահվան հրամաններից խելու: Արտաբուստ ոչ մի փոփոխություն չկար: Պարզվեց, որ պոլում էր բարձրացել: «Ախուս, ասացին նրանք, կարծես մաղնուս լինի, մի՛րե՛ն կտամանս...»:

Իրոք, թո՛ւ փորքում, արձակ մազերը, որ թափվել էին հողա՛նի ուտերի, սպիտակ և անթերի ղեկեր տասնձին շուք էին տալիս թե՛ և դու մնամ էիր տիրաժող, դեռ աղի՛նիմ ինչպես անվանում էին թե՛ թո՛ւ կենսանության օրոք, գեղեցկության բացում: Արդպես էր ուրախվել մալ թո՛ւ Իշխան պատիկը ի՛ր փոփոխի թաղանթում, որը հեղիկ էր տաղանթա՛ծի: Լիանայի՛ն ի՛մ հեղանայ,

Այնքան քնքուռ ու հրրակերտ, Կարծես աստված ի՛նքն էր հրուսել

Գեղեցկությունն անձնատկերս:

Ինքը վշտով ու թաղով ե՛մ գրում թո՛ւ մահվն, ի՛մ անգին Անան, չե՛մ ուզում հավատալ, որ դու ընդմիջուս ես հնուցեցի թու՛լում է, այդ որ է դուրը կը բացվի և կարճով լինը, անորոքան ժայռով մերս կմո՛նես ու թո՛ւ դիպուկ ու սուր հուսուրով ծիծաղ կանես շուրջ թորոս: Ասկայն թե՛ ցանցից որպես սուրբ մատուցք մնացին թո՛ւ գրած բանաստեղծությունների տեսքը, հուստի ստեղծագործությունները, ուկն ձեռքով պատրաստված մի քանի խոսակերտեր, թե՛ Երեմի շունկած գործվածքները, ինչպես մալ օրագիրը, որտեղից պարզվեց, որ դու ամենից շատ բնական վարդի էիր սիրում:

Սիրելիս, ամեն անգամ չի՛րմիր այդ գալիս, թվում է, թե՛ մի դաժան երգ է եղել այս դաժան իրականությունը: Պայծառ միշտատուրդ կանոքն փրկալու հոգիս, ի՛մ անմեղ Անան:

ՀԱՄՔԻԿ ՍԱԿԱՋՅԱՆ
Հո տատիկ

ԱԼԲԵՐԻՑ ԳԵՎՈՐԳԻ
ԱՎԵՏԻՍՅԱՆ
Ծնվել էր 1940 թվականի հունվարի 6-ին, Լեհման-

Ո՛վ հե՛ն ի՛նչն Մե՛ծԱՆԻՑ
Ց1 տարեկանում արիացած,

ՄԱՆԱՏԱԳՐԻԿ ԳԵՄ
ՀԱՆԴԻՄԱՆ

42 տարեկանի երկար ու թու վանդակային աշխատանքս լին կենսագրություն ումեր ՕՌԴՆԱ ՄԵՐԴԱՆԻ ՀՈՎՀԱՆԱՆԻՍԱՆԸ՝ «ԵՆ», այսպես գրտե՛ն մեր համարադարձիկն

կանում: 30 տարի անընդմեջ աշխատում էր «Հայաստան»-ում: Երկար վարդի: Վաղեմ էր հարազատների ու ծանոթների սերն ու հարգանքը: Ընտանիքին նվիրված հայր էր, սիրելի անուսին, երբեք չի կարելի մոտանալ նրա շքում ու հուզատար վերաբերմունքը: Ամբողջ կյանքում շտապում էր և շտապեց մալ այդ օրը: Առավոտյան ժամը 6-ն էր, երբ արթնացավ քնից, գայրացավ կնոջ՝ Լուսիկի մաս ուշացել էր աշխատանքից: Նա աշխատանքից չվերադարձավ: Երեք հարցանիքը նրան, կպատասխանեց: «Ես ունե՛մ երեք երեխա, բաց ի՛նձ սպասում են

հազարավոր երեխաներ, որոնց հարկավոր է կար հասցնել»:

Սի հասցրեց այդ կարևոր կայքը, որն եղավ նրա կողմից կատարվող վերջին առաքունը երեխաներին: Ժամը 11.30-ին մոտ մտնեցել էր ստաջ հարկանի շենքի տակ գտնվող մերեյան խամորին և քակրվել էր անեղ երկրաշարժը, որը խեց նրա և բանվոր վարդանի կյանքը:

48 տարի ապրեց Ալբերտ Ավետիսյանը: Նա պարծ Ալբերտ, սակայն թողել է քաղցր ու անմոռանալի, տխուր մի հուշ:

Բավարարել տանցիների պա հանցանքը: 2Է՛ որ դրանք սիրելի անուսնու և զավակների պահանջներն էին:

Կյանքի վերջին ամիսներին դարձել էր մտամոխի: Քրոջ՝ Նորայի հետ անընդհատ խոսում էր մահվան մասին, կարծես կանխագու՛ր էր իր մարմը: Այնտեղ օրը սպասում էր աղջկան ու սիրելի թո՛ւմիկն իրե՛ն՝ Նելլին ու Արմենին:

Հազարավորների թվում աղուն ընձախեց հալ 55 գարն ամարտայ հոմար Նահպետյանի կյանքը:

ու ամուսնուց: 1987 թվականին կոտպերստիկ բնակարան ստացան: Բաց որսիտությունը երկար տևեց: Երկրաշարժը ավերեց հովվաբանի բալկոնային: Տարիների պահին տանն էր Արշալույս: Ըն թե՛ն հաջողվեց Արշալույսին ուղջ դուրս բերել փկատակների տակից, բայց դեկտեմբերի 8-ին, ժամը 23-ից կորվեց նրա կյանքի թե՛լը:

րը միշտ բարի ու պատրաստակամ Օռդիկին: Նրա արտաբերած միայն մեկ մանա դասությունը՝ «Երեք ձեռք տղված պատվիրուկ», բավական էր, որ պատվիրատուն հասկանար, որ գործ ու՛նի բարեխիղճ ու մարդասեր մի մարդու հետ:

Ծանր է եղել նրա կ' ման կոթյունը, կ' հետագա տարիների կյանքը: Ծնվել է 1929 թվականին, մեր քաղաքում, քաղցածակալ աշխատու վրի ընտանիքում: Մամկունց գրվելով հարկական ինձամքից, կիսում է մոր հուգը: 17 տարեկանից աշխատանքի է անցնում կապի արտադրական միավորումում, սեղանում որպես հեռախոսավարուհի, պեմեռու՛կ՝ ավագ լրիգատար: Սիրված և հարգված էր կողմերից և իրե՛ն ճանաչողների շրջանում: Օտա էր սիրում իր գործը, գտնելով, որ դա էլ մարդկանց ինչ-որ մեկով օգնելու միջոց է: Եվ դա էր պատճառը, որ մա իր քե լուջ դասերը՝ Մուսանձալին տարավ իր մոտ աշխատելու:

Արեւի օրը, չնայած արձակուրդի մեջ էր, բաց գնաց Գճաց ճակատագրին դե՛մ հանդիման, կարծես քանկանարով իր մահվանացում կըն թե՛ հարազատ աշխատատեղում:

ՄՈՒՍԱՆՆԱ ՄԻՇԱՅԻ ՀՈՒ ՀԱՆՆԻՍՅԱՆԸ ծնվել է 1962 թվականին, մեր քաղաքում: Սո վորել է ԱՅ Թ միջնակարգ դպրոցում, որն ավարտելուց հետո ընդունվել է հաշվապես բակաւ-հաշվապետական դասընթացներ: Այնուհետև աշխատանքի է անցել Օրդակի շրջանի ՆԳ քաճնում որպես քարտուղարուհի: Իսկ հետո մորաքոջը մոտ սեղեց աշխատել մեռախոսավարուհի:

Մուսանձալ իր մոր մի՛մու՛ճարն էր: Միշտ ծպտուներ էր, նրա գեղեցիկ աչքերը լի էին կյանքի մկատմանը անամամ կարգուրդ: Ընդամենը 28 տարի ապրեց դեռատի կի ճը, որի ընդո երազների կա մուքը մշտեց ավերել երկար շարժը: Անբողջ հուգով նվիրված էր իր մոտատեղն ընտանիքին: 1988-ին ծնվեց առաջնեկը՝ Էդիկ:

Երբոր օրը միայն գտան Մուսանձալին, Էդիկը երկար, շատ երկար պատեց իր մեյ ստերև մայրիկին: Մնաց կա լուրս իր մորը: Մուսանձալին կարողել է մալ մաղը, որն անմեղ օր աղեցրել է: Գերեզմանատուն, որքարով նզովում իր չար բախալը: Արդյոք յար՛ւմ էր նրա ձայնը իր զավակը:

ԱՐՅՈՒՆՈՑ ՄՐՏԻ ԴԱՌԸ ՄՈՐՄՈՔՆԵՐ

ՊԵՏՐՈՍ ԴԱՄԻԿՅՈՒ ՆԱԶԱՐԿՅԱՆ (Մեզան 1959 թ.)

Արքեմ երկու տարի ու կես է անցնի այն չարաուես դեկտեմբերից, որը շատ ու շատ մայրերի նման ինձ էլ անմտք մի վերք սովն, վերք, որը երբեք չի սպիտակ, որը չունի ոչ մի սպիտակ, ոչ մի դեղատոմս ու ոչ մի բժշկի «Ինչպե՞ս...» մայրական վիզամբ ու վշտամար, կեղծված ու վշտա կեն սիրող բուժկու խումբ...
 Ու դարձնակն հեկեկում է, մոկտում է, կորուկոր է լինում սիրտս, որը գամ է կորցրել, մի ողջ աշխարհ է թողնի այն անգամ ու մայրցանական ծածկապարի տակ։ Այնքան թաղում է դառաղկան թեզվեց, կամբքից ու անբրավ, անատված աշխարհից։
 Հայրս է մայրը սև սրտով, սևագուես, գեիկեր ու տեղոր, դաժնացած ու խռով աշխարհից, քարացած ու անգոր աշխարհից, որը դեմատարություն բառից մեր թաղ մաառչար ժողովրդի գլխին։
 Բայց ոչ մի գուռակ թեզ ապրիտի սև

ճակատագիր չէր գուշակել, իմ անգին որդի, իմ բարի, հասնատ, դու շատ մարդկային ու շատ հասարակ, դու մեծին հարգող ու մեծին լսող, դու շատ հարգված ու շատ սիրված, դու իմ աշակերտի, դու բարի, բարի, իմ անկրկնելի, իմ անդամալի...
 Ու ցավում է սիրտս, իսկ հորը սիրտը...
 Նա լուռ է լսելիս, անմայն հեկեկում ու արցունք չկա։ Անախոր վշտից չորացել է խոնարհում է անհեմից շատ քո ստացանելի՜ Լիորչկային, որը ախար, վերջինից և դառ, եղալ միակ, կրկնորինակը։ Նրա շուրթերից դու ես ծառում ինձ, նրա թուրթվախու լեզվով դու ես գրուում հետս ու առկում ինձ շնչել ու ապրել։ Այո, ինձ կանգնի կապող միակ կամուրջը քո փոքրիկ հրեշտակն է, քո Լիլյան, որը պարզ դեմքը շրջել փոխարեն գերեզմանիդ առաջ քարն է շոյում, նայում է շիմարարի նը կարից ծպտապող քարի-քարի հարկիկն, խոսում է հետո, սրտնեղվում ու խռովում թեզանց կատաղական շատանալով, հաշտող պահին հաշտվելով ստամ։ «Տառ ջան, տոր սեպագուես ծաղիկները ես իմ ձեռքով ստանման»։ Իմ անուշ թուրիկ, դու ընդամենը 4 տարեկան ես, կենմանս ու ես թեզ կատամեմ մի իրական հեշտաք քո հրաշք հարկիկի մային, որն իր կամբքից շատ էր թեզ սիրում։ 10-օր անուշ մեկնելու էր Զորուգի մրցումների հայց ինչ-որ վատ նախագայցում ուներ ու զգայ։
 Ու ջգմացիր Պետիկ ջան, որ խոսաբիս փորձանքից, Լիորչկային որը թողնելուց։ Գճացիր քո աշխատաստեղը, սարտալին թերտով դպրոց, որի կրկնելից, հատկապես դպրոցի տնօրեն Ա Ջեյրամյանն ու Ա Պապույանը կիսում են մեր վիշտը և շատ քան արեցին իրենց ախար մարդիկ հիշա

տանը հավերժացնելու համար։ Դրա խոսում վկան է արքեմ 2 անգամ քո հիշատակին կազմակերպված համամիութենական հուշ-մրցաշարը, որը ախարից եմ դարձրել։ Մրցապարզները քո անունն են կրում, նրանք միշտ այցելության են գալիս, շիրիմի ողորում քարն ծաղիկներով։ Ու շարունակվում է հեքիսաթը, իմ անուշ բալիկ, քո վաղամեծիկ հոր կյանքի մեքիսաթը։ Նա ինքն էլ նման էր հեքիսաթի բարի մեքիսին, սակայն ի տարբերություն մեքիսաթի՝ այստեղ չարը հաղթեց, ախարովից նրա այնքան կրակներով ու քանդուղում ներով լեցուն կանգը։
 Ոչ... Նա շարունակվում է քո մեջ, դու իմ Պետիկն ես, քո ժպիտով, քո սրտացի նով, քո բնավորությամբ, իմ դաժնացած կյանքի միակ լուսավոր կյանք ես, իմ որդու կյանքի միակ լուսավոր կյանք ես, իմ արյունն է հոսում քո տարրուկ կրակներում, դու նրա կենցաղի մասնակից ես, նրա կյանքի շարունակությունը։
 —Անուշ բալիկ, իմ մնացած կյանքը թեզ, որ գովված քո հարկիկն լավ հիշես։
 Երբ ստանանան դարձար, իմ անուշ Լիորչկա, կերպարս այս տողերը հարկիկի շիմարարի վրա, կարդա, իսկ ես կես լուսնակն հեքիսաթը՝ կատամեմ, որ աշխարհի մի բանն օր անաջ հարկիկ կամբքս գզում էր մտապառս վտանգը և անհեղձ հատ կրկնում էր՝ ինձ թվում է, դեկտեմբերի 7-ին շատ վատ բան է լինելու, այ կրտանեք ու կմիջեք իմ սասածը։ Զգում էր վտանգը ու երգում «Իրական ախար» և «Գուցն ես լամ բախոխ համար» կրկնողները։ Ու երբ կշտամբող հայացքով նրան էր նայում, փառաբանվում էր պատանդ ջիս ու սասում. «Վե՛յ մեր երգ է երգում ենք, է՛լիս։ Դու երգում էիր, ախար, չինամա լով, որ քո կարասի երգն էր կրգում։
 Լ. ՄՆԱՌԿՅԱՆ

ԴՈՒ ԽՈՍՏԱՍՏԱՐ...
 ԱՄՍՈՒՄԱՆԱԿ ՊԵՏՐՈՍՅԱՆ
 Զ-ՇԱՍՏԱԿՆԻՆ
 Դու խոստաստար, որ շատ կգաս,
 Ու ինձ տիկնիկ կրեիս
 Արի, հարկիկ, ոչանում ես,
 Տիկնիկ հետո կրեիս։
 Այնքան եմ ես կարտանի թեզ,
 Աղալում եմ, շատ արի,
 Գիտեմ, անկախ ճշտախոս ես,
 Բայց անցավ երկու տարի,
 Ամեն իրիկան մարդիկ ինձ,
 Գրել կարդալ է տալիս,
 Չեմ հասկանում ինձնից
 թուրում,
 Տանը ինչո՞ւ եմ լսելիս։
 Դու խոստաստար, որ շատ կգաս,
 Այստեղ եմք, դե արի,
 Պատանդով եմ միայն հիշում,
 Որ հայր ունեմ ես ուստի։
 Մեկ էլ պատանի ինձ
 ծպտապող,
 մո նկարին նախելով,
 Շրտապատված փառքիկ
 բալիկ
 Դուրսմնայից վարչիտով
 Երե մի թիչ էլ ուշուես,
 Քարովախոս եմ լեզվելու,
 Հարցանելու եմ որը
 աշխարհին
 Թե ինչ կալի, ում մեղքով։
 Դու խոստաստար, որ շատ կգաս
 Ու ինձ տիկնիկ կրեիս,
 Հարկիկ, հասում արքեմ եմ
 ես
 Էլ ինձ տիկնիկ կրեիս։
 ԱՐՄ. ՍԱՐԿՅԱՆ

ԵՐԿՐԱԶԱՐԺ, ԲԱՐԵԿԱՍՈՒԹՅԱՆ ԿԱՍՈՒԻՋՆԵՐ, ՎԵՐԱԾՆՈՒՆԴ

(Սկիզբը 5-րդ էջում)

լանգա քաղաքում 300, Մերձնոստրյան «Պոլյանա» պանսիոնատում՝ 320 հոգու։ Սուխոմի Հովհաննես Քոստանյանի անվան հայկական միջնակարգ դպրոցում մայրենի լեզվով իրենց ուսումն են շարունակում Անհիակամից, Կիրովակամից և Սպիտակից մեկնած 150 երեխաներ։ Հունիսարիկ Մոլոդկայի Իվանչա գյուղի միջնակարգ դպրոցում գործեց ես մեկը՝ հայկականը։ 8-րդ դասարանում սովորում է 400 երեխա։ Հայկական դպրոցներ են բացվել նաև Տիրասպոլում, Բենդերիում, Դեբոարսիում բնակվող հայ երեխաների համար։ Գագարում և համանուն շրջանում գործում են 20 դպրոցներ, 13 մանկապարտեզներ, Անապարտ՝ 17 միջնակարգ դպրոց՝ 145 դաստաններով։ Միայն Ուկրաինայում՝ դպրոց է համալում 4000, վրաստանում՝ 3000 հայ երեխա։ Հայկական դպրոցներ են բացվել նախիչևս այն վայրերում, ուր սովորողների թիվը երկու տասնակից էլ չի անցնում։ Լեհիմարսիի հայկական դպրոցում, օրինակ, սովորում է ընդամենը 14 երեխա։
 Երկրի առողջարաններում ու պանսիոնատներում ուսումը շարունակվում է 25 հազար դպրոցական։ Նրանց անմիաձեռն օգնություն ցույց տալու նպատակով ուղարկվել է 150 հազար 423 դասախորք, 54 հազար 700 օրինակ գեղարվեստական, մանկական, հասարակական-քաղաքական գրականություն։ Հանրապետությունից դուրս գալով դպրոցներում դասավանդելու, ուսումնական սրբոցեղ կազմակերպելու նպատակով գործողվել են 324 ուսուցիչներ։
 Մեծ է նաև արեւի վաղերում մնացած երեխաների վերականգնողական ինստիտուտները։ Փեւ ամեն ինչ ապրելի էր, բայց Լեհիմանցում, Սպիտակում և մյուս վայրերում չընդհատվեց պատանդների ու աշխիկների ուսումն գործը։ Դպրոցներ բացվեցին վրասնն թի տակ։
 Գեուես դեկտեմբերի 10-ին տեղեկից քաղաքաշինության պետական միջոցառման ճանճանաժողով, որի նպատակն էր ուսումնասիրել երկրաշարժից տուժած շրջանների բնակավայրերի տարածքը, բաղաբանի ու գյուղերի գիտալոր հասակագծերը, կառուցատեսակն նոր շրջանների նախագծերը համապատասխան թուր միտքեական համարակետությունների, Մոսկվա գործկոմի, Մոսկվա գործկոմի, Լեհաստանում, երկրի ինտրոպուցում 8 միմիս տրոսյունների կողմից կատարվեցին շինարարության մակալի հետ։
 Ճանճանաժողովի առաջին քայլը եղավ երկրի շուրջ 200 մասնագետների ներգրավմանը, քանդակն կամ վերականգնման ներավա աշխուժե՞րի մակալի, քանդակն կամ վերականգնման ներավա աշխուժե՞րի միմիսի ուսումնասիրումը, տարբեր կազմակերպություններին կողմից շինարարության նրազարմաների առանճանաժողովը։
 (Շարունակելի)

ՀՈՒՄԱՆԻՏԱՐԻ ՓԵՐՔԻ ԿԱՐԿՈՒՄՈՒՅԱՆ ՀԱՆՁՆԱԿՈՒՄԻՐ ԿՈՐՄԱՐՈՒ ԲԱԶՐԱՏԻ ՏՊՈՒՄԱՆ ՄԱՍԻՍՅԱՆ 47 ՊԱՏՎԵՐ 1708